

**ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ
ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1994-2008**

Δρ. Δημήτριος Π. Πετρόπουλος

Επίκουρος Καθηγητής Γεωργικής Οικονομίας ΤΕΙ Καλαμάτας

d.petro@teikal.gr

dpetro@praxi.net.gr

Δημήτριος Στ. Φατούρος

Μάστερ Τραπεζικής επιστημονικός Συνεργάτης ΤΕΙ Καλαμάτας

Κυριαζόπουλος Γεώργιος

Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας

Περίληψη

Η μέτρηση και η ανάλυση του εξωτερικού εμπορίου ενός τομέα της οικονομίας χρησιμοποιείται για να αναδειχτούν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του συγκεκριμένου τομέα σε ένα έντονα διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Η μέτρηση και η ανάλυση του εξωτερικού εμπορίου του αγροτικού τομέα της οικονομίας είναι ένα μέσο με το οποίο προσδιορίζεται η σημερινή κατάσταση του συγκεκριμένου τομέα, καθώς και η ανάδειξη των αιτιών της σημερινής κατάστασης - κυρίως διαρθρωτικών προβλημάτων του παρελθόντος. Επίσης μέσω της μέτρησης και της ανάλυσης του εξωτερικού εμπορίου μπορούν να γίνουν προβλέψεις και προτάσεις για το μέλλον.

Στη συγκεκριμένη εργασία παρουσιάζεται η ανάλυση του εξωτερικού εμπορίου των αγροτικών προϊόντων για το διάστημα 1994-2008. Από την ανάλυση του εμπορικού ισοζυγίου προκύπτουν ενδιαφέροντα στοιχεία για τη δυναμική και την ανταγωνιστικότητα του συνόλου της οικονομίας, καθώς και των επιμέρους κλάδων της. Η ανάλυση του αγροτικού εμπορικού ισοζυγίου γίνεται για τη δεκαπενταετία 1994-2008. Για αυτό το διάστημα, πλέον έχει περάσει το μεταβατικό στάδιο της ένταξης και προσαρμογής της οικονομίας και κυρίως του εμπορίου στα δεδομένα της ενιαίας αγοράς. Για το συγκεκριμένο διάστημα παρατηρούμε αύξηση των ελλειμμάτων σε βασικά αγροτικά προϊόντα. Επίσης παρατηρούμε τη σημαντική μείωση του πλεονάσματος κυρίως σε αγροτικά προϊόντα στρατηγικής σημασίας. Σημαντικό στοιχείο επίσης είναι οι μεταβολές στο ειδικό βάρος σειράς προϊόντων στη διάρθρωση των εξαγωγών. Αυτό είναι αποτέλεσμα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας που παρουσιάζουν τα συγκεκριμένα

προϊόντα στις διεθνείς αγορές. Από την ανάλυση του εμπορικού ισοζυγίου αγροτικών προϊόντων της Ελλάδας αναδεικνύεται η αδυναμία του συγκεκριμένου τομέα να αντιμετωπίσει τα νέα δεδομένα που διαμορφώθηκαν, μετά την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ.

Λέξεις κλειδιά: εμπορικό ισοζύγιο, αγροτικός τομέας, έλλειμμα, πλεόνασμα

JEL Classifications: F10, F19

Εισαγωγή

Η πλήρη ένταξη (1981) της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) στην ελληνική γεωργία βρήκε τον αγροτικό τομέα της Ελλάδας απροετοίμαστο να αντιμετωπίσει τα νέα δεδομένα. Το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με την ΕΟΚ και τον υπόλοιπο κόσμο ήταν πλεονασματικό (θετικό), έως το 1980, αλλά με σοβαρά ελλείμματα σε κατηγορίες βασικών ειδών διατροφής, όπως τα γαλακτοκομικά, το κρέας και τα δημητριακά.

Για πρώτη φορά το συνολικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων γίνεται καθαρά αρνητικό το 1981, δημιουργώντας έλλειμμα -402,3 εκ. δολάρια, με επί μέρους μεγάλα ελλείμματα στο κρέας, τα γαλακτοκομικά, τα ψάρια, τα δημητριακά, τη ζάχαρη και τις ζωοτροφές. Στις εξαγωγές υποχώρησε το ειδικό βάρος των φρούτων και λαχανικών (από 73,3% το 1981 σε 47,2% το 1986), των ποτών και του καπνού (από 13,3% το 1981 σε 10,9% το 1986) και αυξήθηκε των δημητριακών (από 3,4% το 1981 σε 21,4% το 1986), των ψαριών (από 2,8% το 1981 σε 3,5% το 1986) και των ζωικών και φυτικών λιπών και ελαίων (από 3,1% το 1981 σε 14,3% το 1986) (Παρασκευαΐδης 1989).

Η παραπάνω μεγάλη αύξηση των ελλειμμάτων, τόσο συνολικά, όσο και στις επιμέρους κατηγορίες αγροτικών προϊόντων, συνεχίζεται και κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου (1994-2008). Για τη συγκεκριμένη δεκαπενταετία ο αγροτικός τομέας της Ελλάδας έχει πλέον προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα της ενιαίας αγοράς και

τα συμπεράσματα που θα προκύψουν δεν θα έχουν την επίδραση της μετάβασης. Η δυσμενής εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου των ελληνικών αγροτικών προϊόντων από το 1981 μέχρι και σήμερα κατ'εξοχήν οφείλεται: α) στο ότι τα περισσότερα εξαγωγίμα προϊόντα είναι φυτικά με χαμηλή εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης, και β) τα ζωικά προϊόντα έχουν πρόβλημα υστέρησης της παραγωγής/προσφοράς, μολονότι το εγχώριο καταναλωτικό πρότυπο δείχνει συνεχή αύξηση της ζήτησης τους λόγω υψηλής εισοδηματικής ελαστικότητας ζήτησης, από τις στρεβλές πολιτικές τιμών, πράσινης ισοτιμίας της δραχμής (από το 1985 μέχρι το 1992), συναλλάγματος και ποσοστώσεων, καθώς επίσης από την πτώση των επενδύσεων και της παραγωγικότητας. (Ζιωγανάς 1999).

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να αξιολογήσει τη θέση του αγροτικού τομέα στη διεθνή αγορά, να καταγράψει την τάση του εξωτερικού εμπορίου και να αξιολογήσει το ειδικό βάρος επιμέρους αγροτικών προϊόντων, προκειμένου να εξαχθούν συγκεκριμένα συμπεράσματα. Για το σκοπό αυτό αναλύονται και επεξεργάζονται στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.) που αφορούν το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων της Ελλάδας (τα στοιχεία για το έτος 2008 προκύπτουν βάσει προσωρινών στοιχείων της Ε.Σ.Υ.Ε.).

Για την επεξεργασία των στοιχείων διακρίνουμε το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων σε τρεις ομάδες-περιοχές. Αυτές είναι:

- Συνολικό εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων
- Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με την Ευρωπαϊκή Ένωση
- Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με τρίτες χώρες.

Συνολικό Εμπορικό Ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων

Η ανάλυση των εξαγωγών και εισαγωγών γεωργικών προϊόντων της Ελλάδας, με όλο τον κόσμο παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.1. Από την ανάλυση του Πίνακα προκύπτει η αύξηση σε τρέχουσες τιμές του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Συγκεκριμένα στο σύνολο των προϊόντων το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου για το σύνολο των προϊόντων έχει αυξηθεί κατά 403,81% για την εξεταζόμενη δεκαπενταετία (1994-2008), ενώ έλλειμμα του ισοζυγίου των γεωργικών προϊόντων έχει αυξηθεί κατά 529,12%. Επίσης παρατηρούμε ότι ενώ το 1994 το 5,62% του συνολικού ελλείμματος

του εμπορικού ισοζυγίου αντιστοιχούσε στα γεωργικά προϊόντα, το 2008 το παραπάνω ποσοστό διαμορφώθηκε στο 7,02%.

Σημαντικά, όμως στοιχεία προκύπτουν και από την ανάλυση των επιμέρους προϊόντων. Η κατηγορία Δημητριακά παρουσιάζει το 1994 πλεόνασμα στο εμπορικό ισοζύγιο, ενώ το 2008 παρουσιάζει έλλειμμα κατά -365 εκ. ευρώ. Επίσης σημαντικό στοιχείο είναι η μείωση του πλεονάσματος του εμπορικού ισοζυγίου της κατηγορίας Έλαια και Λίπη (μείωση κατά 78,91%).

Ενδιαφέροντα στοιχεία προκύπτουν από την ανάλυση του Πίνακα 1.2, όπου παρουσιάζεται η διάρθρωση των εισαγωγών και εξαγωγών γεωργικών προϊόντων για το διάστημα 1994-2008. Από την ανάλυση του παραπάνω Πίνακα διαπιστώνουμε τις μεταβολές του ειδικού βάρους των επιμέρους προϊόντων στις εισαγωγές και εξαγωγές. Για τις εισαγωγές δεν υπάρχουν σημαντικές μεταβολές κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαπενταετίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εισαγωγών αντιστοιχεί στις τρεις κατηγορίες Κρέατα, Γάλα και αυγά και Φρούτα και λαχανικά. Στην κατηγορία Κρέας, για την οποία η συμμετοχή της στο σύνολο των εισαγωγών έχει μειωθεί από 21,63% στο 15,87%. Επίσης σημαντική μείωση παρουσιάζει και η κατηγορία Γάλα και αυγά, από 15,90% σε 11,47%, ενώ η συμμετοχή των Φρούτων και Λαχανικών έχει αυξηθεί από 8,22% στο 11,11%.

Ποιο σημαντικές διαφορές υπάρχουν στη διάρθρωση των εξαγωγών. Παρατηρείται μείωση του ειδικού βάρους για τα προϊόντα στρατηγικής σημασίας για την Ελλάδα (Φρούτα και Λαχανικά, Έλαια και Λίπη). Η συμμετοχή των Φρούτων και Λαχανικών από 35,84% το 1994 διαμορφώθηκε στο 33,55% το 2008 και παραμένει σαν προϊόν με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις εξαγωγές. Η κατηγορία Έλαια και Λίπη από 11,03% στο σύνολο των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων, διαμορφώθηκε στο 8,23% και από το προϊόν με το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στις εξαγωγές το 1994 έγινε το τέταρτο κατά σειρά για το έτος 2008. Σημαντικά στοιχεία είναι η αύξηση της συμμετοχής της κατηγορίας Ψάρια στο σύνολο των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων. Από 4,89% το 1994, αυξήθηκε στο 11,17% το 2008 και αποτελεί την δεύτερη πιο σημαντική κατηγορία προϊόντων στη διάρθρωση των εξαγωγών. Τέλος σημαντικό εξαγωγίμο προϊόν παραμένει ο Καπνός και βρίσκεται στην τρίτη πιο σημαντική κατηγορία προϊόντων – περίπου 10% - για όλη την εξεταζόμενη περίοδο.

Εμπορικό Ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η ανάλυση των εξαγωγών και εισαγωγών γεωργικών προϊόντων της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.1. Από την ανάλυση προκύπτει η αύξηση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου σε τρέχουσες τιμές, τόσο του συνόλου των προϊόντων της χώρας (αύξηση ελλείμματος κατά 256,84%), όσο και των γεωργικών προϊόντων (αύξηση ελλείμματος κατά 213,71%). Συγκεκριμένα το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων από -800 εκ. ευρώ έλλειμμα το 1994, διαμορφώθηκε στα -2,512 εκ. ευρώ έλλειμμα το 2008.

Η συμμετοχή των γεωργικών προϊόντων στο συνολικό ισοζύγιο με την Ευρωπαϊκή Ένωση για την εξεταζόμενη δεκαετία παρέμεινε σχεδόν σταθερή, από 12,86% το 1994 διαμορφώθηκε στο 11,30% το 2008.

Σημαντικά όμως στοιχεία προκύπτουν και εδώ, από την ανάλυση των επιμέρους προϊόντων. Το πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο στα Ψάρια αυξήθηκε για την εξεταζόμενη δεκαετία και από 45,9 εκ. ευρώ, διαμορφώθηκε στα 182 εκ. ευρώ. Επίσης διαπιστώνουμε ικανοποιητική αύξηση του πλεονάσματος στο εμπορικό ισοζύγιο στην κατηγορία Φρούτα και Λαχανικά και από 344 εκ. ευρώ διαμορφώθηκε στα 482 εκ. ευρώ το 2003 (αύξηση πλεονάσματος κατά 40,34%). Ακόμη σημαντική αύξηση παρουσιάζει το έλλειμμα της κατηγορίας Δημητριακά, από -4,2 εκ. ευρώ το 1994 στα -241 εκ. εκ. ευρώ το 2008, ενώ το έλλειμμα στις ζωοτροφές έχει σχεδόν τριπλασιαστεί (-77,9 εκ. ευρώ το 1994 στο -216 εκ. ευρώ το 2008). Μεγάλες αυξήσεις του ελλείμματος παρουσιάζουν και η κατηγορία Τρόφιμα, όπου παρουσιάζει διπλασιασμό του ελλείμματος (-122 εκ. ευρώ σε -248 εκ. ευρώ το 2008), καθώς και η κατηγορία Ζώντα ζώα (-22 εκ. ευρώ σε -85 εκ. ευρώ το 2008), . Τέλος ανησυχητικό είναι το στοιχείο της μείωσης κατά 11,11% του πλεονάσματος που παρουσιάζει η κατηγορία Έλαια και Λίπη (+172 εκ. ευρώ το 1994 στα +153 εκ. ευρώ το 2008).

Από την ανάλυση του Πίνακα 2.2 στον οποίο παρουσιάζεται η διάρθρωση των εισαγωγών και εξαγωγών γεωργικών προϊόντων προκύπτουν σημαντικά στοιχεία. Για τις εισαγωγές δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό αντιστοιχεί στην κατηγορία Κρέατα και σε δεύτερο σημείο η κατηγορία Γάλα και Αυγά. Χαρακτηριστικό στοιχείο είναι ότι έχει αυξηθεί η

συμμετοχή των Φρούτων και Λαχανικών από 6,31% στο σύνολο των εισαγωγών από την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1994, διαμορφώθηκε στο 9,51% το 2008 και καταλαμβάνει την τρίτη θέση.

Ποιο σημαντικές διαφορές υπάρχουν στη διάρθρωση των εξαγωγών. Παρατηρείται μικρή μείωση της συμμετοχής των Φρούτων και Λαχανικών από 36,78% το 1994 στο 35,59% το 2008. Αυτή η κατηγορία, όμως παραμένει η πρώτη κατηγορία στη διάρθρωση των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε δεύτερο σημείο βρίσκονται τα Ψάρια (από 7,51% το 1994 αυξήθηκαν στο 14,55% το 2008). Τα Έλαια και Λίπη παρουσιάζουν σημαντική μείωση και από 16,99% το 1994 (δεύτερη θέση) διαμορφώθηκε στο 9,57% το 2008 (τρίτη θέση). Αύξηση παρουσιάζει και η κατηγορία Καπνός, από 5,15% το 1994 στο 7,00% το 2008 και καταλαμβάνει την έκτη θέση. Σημαντικές μεταβολές στη διάρθρωση των εξαγωγών παρουσιάζουν και οι κατηγορίες Γάλα και αυγά (από 4,46% το 1994 σε 8,35% το 2008 και διαμορφώνεται η Πέμπτη κατηγορία εξαγωγίμου προϊόντος)

Εμπορικό Ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με τρίτες χώρες

Η ανάλυση των εξαγωγών και εισαγωγών των αγροτικών προϊόντων της Ελλάδας με τρίτες χώρες παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.1. Από την ανάλυση προκύπτει, ότι το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων ήταν πλεονασματικό το 1994 (+317,1 εκ. ευρώ) και μετατράπηκε σε ελλειμματικό το 2008 (-530,9 εκ. ευρώ). Σημαντικά στοιχεία προκύπτουν και εδώ από την ανάλυση των επιμέρους προϊόντων. Τα δημητριακά από πλεόνασμα του εμπορικού ισοζυγίου το 1994 (55 εκ. ευρώ) παρουσιάζουν έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου το 200 (-124 εκ. ευρώ). Σημαντική μεταβολή παρουσιάζουν η κατηγορία Έλαια και Λίπη, όπου το πλεόνασμα 10,7 εκ. ευρώ το 1994 μετατρέπεται σε μεγάλο έλλειμμα -114 εκ. ευρώ το 2008. Μεγάλη αύξηση παρουσιάζει η κατηγορία Κρέατα όπου το έλλειμμα -9,1 εκ. ευρώ το 1994 διαμορφώθηκε στα -25 εκ. ευρώ το 2008. Σημαντική μεταβολή παρουσιάζει η κατηγορία Ζώντα Ζώα το έλλειμμα, όπου το έλλειμμα των 17,1 εκ. διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα κατά 1,9 εκ. ευρώ το 2008. Επίσης τα Φρούτα και Λαχανικά παρουσιάζουν μείωση του πλεονάσματος, από +230,8 εκ. ευρώ στα +75 εκ. ευρώ το 2008 (μείωση κατά 67,40%).

Τέλος μικρή μείωση παρουσιάζει και η κατηγορία Καπνός, όπου το πλεόνασμα των +164,5 εκ. ευρώ το 1994, διαμορφώθηκε στα +143 εκ. ευρώ το 2008 (μείωση πλεονάσματος κατά 13,01%).

Σημαντικά στοιχεία προκύπτουν από τη διάρθρωση των εισαγωγών-εξαγωγών αγροτικών προϊόντων για αυτή την ομάδα του εμπορίου. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.2. Σημαντικό μερίδιο στις εισαγωγές προϊόντων το 1994 είναι οι κατηγορίες Ξύλου-Φελλού, Φρούτα-Λαχανικά, Ελαιούχοι σπόροι, Ψάρια και Κρέατα. Το 2008 υπάρχουν μεταβολές στις πέντε πιο σημαντικές κατηγορίες εισαγωγίμων προϊόντων και διαμορφώθηκαν σε: Φρούτα-Λαχανικά, Ελαιούχοι σπόροι, Ψάρια, Δημητριακά, Έλαια και λίπη.

Σημαντικά στοιχεία προκύπτουν και από την ανάλυση της διάρθρωσης των εξαγωγών. Τα Φρούτα και Λαχανικά παραμένουν στην πρώτη θέση αλλά με σημαντική μείωση του ποσοστού συμμετοχής από 34,54% το 1994 στο 28,94% το 2008. Ο Καπνός παραμένει στη δεύτερη θέση, με ελάχιστη μείωση της συμμετοχής του από 19% στο 18,04%. Αύξηση παρουσιάζουν τα Έλαια και Λίπη (από 2,74% το 1994 στο 5,23% το 2008).

Συμπεράσματα

Η αξιολόγηση των στοιχείων, όπως παρουσιάζονται στους παραπάνω πίνακες, μας οδηγούν σε συγκεκριμένα συμπεράσματα. Τα συμπεράσματα αυτά αφορούν την ανταγωνιστικότητα των αγροτικών προϊόντων, τόσο στη διεθνή, όσο και στην εγχώρια αγορά.

Από την ανάλυση του Πίνακα 4 «Συνολικά μεγέθη εμπορικού ισοζυγίου» διαπιστώνουμε ότι η διαχρονική εξέλιξη των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων παρουσιάζει αυξητική πορεία. Η αξία των εξαγόμενων αγροτικών προϊόντων, από 2,2 εκ. ευρώ το 1994 σε 3,9 εκ. ευρώ το 2008, σημειώνοντας συνολική αύξηση 79,50%. Η μεταβολή αυτή οφείλεται στη: α) σημαντική μείωση (19,20%) των εξαγωγών της κατηγορίας «Καπνός». Αυτή η κατηγορία παραμένει η τρίτη στην εκατοστιαία διάρθρωση του ισοζυγίου, αλλά με μείωση της συμμετοχής από 10,94% στο 10,39% κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, β) σημαντική αύξηση των εξαγωγών της κατηγορίας «Ψάρια», όπου στην εκατοστιαία διάρθρωση του ισοζυγίου από την έβδομη θέση (4,89%) το 1994, καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση (11,17%) το 2008. Η συγκεκριμένη κατηγορία το 1994 παρουσίαζε έλλειμμα 499 χιλ. ευρώ, ενώ το 2008 παρουσιάζει πλεόνασμα 18,7 εκ.

ευρώ, γ) μικρή μείωση (2,92%) των εξαγωγών της κατηγορίας «Φρούτα και λαχανικά». Αυτή η κατηγορία παραμένει στην πρώτη θέση στην εκατοστιαία διάρθρωση του ισοζυγίου, αλλά με μείωση της συμμετοχής από 35,84% σε 33,55% κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου

Η διαχρονική εξέλιξη των εισαγωγών παρουσιάζει έντονη αυξητική πορεία. Η αξία των εισαγόμενων αγροτικών προϊόντων, από 2,7 εκ. ευρώ το 1994 αυξήθηκε σε 7,0 εκ. ευρώ το 2008, σημειώνοντας αύξηση κατά 159,90%. Η μεταβολή αυτή είναι αποτέλεσμα της αύξησης των εισαγωγών όλων των κατηγοριών προϊόντων, με σημαντικότερες αυξήσεις στα «Δημητριακά» (το θετικό ισοζύγιο 5,8 εκ. ευρώ το 1994 διαμορφώθηκε σε αρνητικό κατά 365 εκ. ευρώ το 2008), στην κατηγορία «Ζωοτροφές» το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο αυξήθηκε κατά 240% στη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, η κατηγορία «Τρόφιμα» το αρνητικό ισοζύγιο αυξήθηκε κατά 87,39%. Τέλος μεγάλη αύξηση στο αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο παρουσιάζει και η κατηγορία «Κρέατα», όπου αυξήθηκε από 546 εκ. ευρώ σε 1.047 εκ. ευρώ (αύξηση 91,72%).

Από τα παραπάνω στοιχεία συμπεραίνονται τη μείωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων. Αυτό διαπιστώνεται τόσο από τη μείωση των εξαγωγών, όσο και από τη σημαντική αύξηση των εισαγωγών. Σαν αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η μείωση της συμμετοχής στρατηγικών και παραδοσιακών τομέων της αγροτικής παραγωγής (Δημητριακά, Φρούτα και Λαχανικά, Έλαια και Λίπη) στη διάρθρωση των εξαγωγών – όπως έχει αναφερθεί και αποτυπώνεται στον Πίνακα 1.2. Η σημαντική αύξηση στις εξαγωγές των κατηγοριών Ψάρια και Καπνός, συνδέεται με συγκεκριμένα γεγονότα. Για την κατηγορία Ψάρια, είναι αποτέλεσμα την ανάπτυξης και οργάνωσης της ιχθυοκαλλιέργειας στην Ελλάδα, παρακολουθώντας τις τάσεις των διεθνών αγορών. Για την κατηγορία Καπνός, είναι αποτέλεσμα της συνεχής αύξησης της ζήτησης από τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Η δυσμενής μεταβολή του εμπορικού ισοζυγίου αγροτικών προϊόντων είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων. Ο κύριος παράγοντας είναι, ότι η αγροτική οικονομία της Ελλάδας, ουσιαστικά στηρίχτηκε στις πολιτικές ενίσχυσης του αγροτικού εισοδήματος και στήριξης των τιμών των αγροτικών προϊόντων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αδρανοποιηθούν οι δυνάμεις αυτές, όπου θα συνέβαλλαν στην προσαρμογή της αγροτικής παραγωγής στις απαιτήσεις της αγοράς (νέα προϊόντα, νέες ποικιλίες, νέοι καλλιεργητικές μέθοδοι κλπ). Δεύτερος σημαντικός παράγοντας, είναι τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά-προβλήματα που παρουσιάζει ο αγροτικό τομέας της

Ελλάδας. Τα πιο σημαντικά από αυτά είναι: ο μικρός μέσος κλήρος (5 εκτάρια) των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ο πολυκερματισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι μεγάλες ηλικίες των αγροτών, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των αγροτών. Όλα αυτά τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά-προβλήματα εμποδίζουν την κινητικότητα, κυρίως των παραγωγικών συντελεστών στον αγροτικό τομέα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το υψηλό κόστος παραγωγής, τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα της αγροτικής παραγωγής. Επίσης οι επιδράσεις των διαρθρωτικών προβλημάτων λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό και σαν παράγοντας εμπόδισης του περιορισμού τους. Τέλος, τρίτος σημαντικός παράγοντας, είναι η έλλειψη συγκεκριμένου και ξεκάθਾਰου εθνικού προγράμματος για τον αγροτικό τομέα, με την ενεργή, ουσιαστική και ανιδιοτελής συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων (Πολιτεία, παραγωγοί, συνεταιρισμοί, επιστήμονες).

Όπως, διαπιστώνεται η ένταση του ανταγωνισμού της ελεύθερης εισαγωγής αγροτικών προϊόντων των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Ε.Κ.) στην ελληνική αγορά μετά την ένταξη, σε συνδυασμό με την επενδυτική αδράνεια και τη συνεχή αποδυνάμωση της εκσυγχρονιστικής προσπάθειας, στη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, οδήγησαν στη στασιμότητα της αγροτικής παραγωγής. Βέβαια θα περίμενε κανείς ότι η απελευθέρωση των εμπορικών ανταλλαγών μεταξύ Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Ε.Κ.) θα μπορούσε να αποδειχθεί περισσότερο επωφελής για την Ελλάδα, τουλάχιστον για τα αγροτικά προϊόντα. (Μαραβέγιας 1992).

Για τα επόμενα έτη, το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων της Ελλάδας κυρίως με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) προβλέπεται να επιδεινωθεί. Οι αρνητικές επιπτώσεις της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2004 δέκα νέα κράτη-μέλη, 2007 δύο νέα κράτη-μέλη) που θα προκύψουν για την ελληνική γεωργία, κυρίως μεσομακροπρόθεσμα δεν θα πρέπει να υποτιμηθούν. Ένα μεγάλο μέρος των αγροτικών προϊόντων των υπό ένταξη χωρών είναι ανταγωνιστικά των ελληνικών, όπως δημητριακά, βιομηχανικά (καπνός, βαμβάκι), κτηνοτροφικά. Το γεγονός αυτό θα εκτοπίσει μέρος των αντίστοιχων ελληνικών προϊόντων από τις αγορές της Ευρώπης, αλλά και από την εγχώρια αγορά (Πετρόπουλος 2007).

Δεδομένου της σημερινής κατάστασης μεγάλο μέρος της παραγωγής παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων και κυρίως στρατηγικής σημασίας για τον ελληνικό αγροτικό τομέα θα συρρικνωθεί. Η μείωση της παραγωγής για τα παραπάνω προϊόντα δεν θα αναπληρωθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα με προϊόντα και ποικιλίες, όπου θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν τη μείωση της αγροτικής παραγωγής και τη μείωση των

εξαγωγών αγροτικών προϊόντων. Επίσης αναπόφευκτη είναι και η περαιτέρω μείωση του αγροτικού εισοδήματος. Τα παραπάνω θα συμβάλλουν στη συνεχή επιδείνωση του αρνητικού εμπορικού ισοζυγίου αγροτικών προϊόντων μεσομακροπρόθεσμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1			
Συνολικό εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων σε τρέχουσες τιμές (000 ευρώ)			
ΠΡΟΙΟΝΤΑ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ 1994	ΙΣΟΖΥΓΙΟ 2008	% μεταβολή 1994/2008
Ζώντα ζώα	-39.680	-84.000	111,69
Κρέατα	-546.195	-1.047.168	91,72
Γάλα και αυγα	-348.789	-533.119	52,85
Ψάρια	-499	18.709	-3.850,05
Δημητριακά	50.867	-365.470	-818,48
Φρούτα και λαχανικά	574.838	558.053	-2,92
Ζάχαρη και μέλι	-12.443	-168.476	1.253,97
Καφές, κακάο, τσάι, μπαχαρικά κλπ	-77.784	-335.033	330,72
Ζωοτροφές	-104.185	-354.825	240,57
Τρόφιμα	-117.106	-219.448	87,39
Ποτ'α	-53.687	-272.651	407,85
Καπνός	99.730	80.582	-19,20
Δέρματα	-18.004	-54.924	205,06
Ελαιούχοι σπόροι	-72.863	-148.889	104,34
Καουτούκ ακατέργαστο	-11.777	-10.089	-14,33
Ξυλεία-φελλός	-125.335	-253.629	102,36
Φυτικές υφαντικές ίνες	177.594	224.848	26,61
Γεωργικές πρώτες ύλες	-43.161	-112.079	159,68

Έλαια και λίπη	183.005	38.588	-78,91
Άμυλα σιταριού και καλαμποκιού	-933	-4.486	380,69
ΣΥΝΟΛΟ ΓΕΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	-483.771	-3.043.506	529,12
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	-8.601.629	-43.335.790	403,81

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2				
Συνολικό εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων				
ΠΡΟΙΟΝΤΑ	Διάρθρωση ισοζυγίου			
	1994		2008	
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ
Ζώα ζώα	1,48	0,01	1,28	0,15
Κρέατα	21,63	1,79	15,87	1,74
Γάλα και αυγα	15,90	3,68	11,47	6,87
Ψάρια	4,03	4,89	6,08	11,17
Δημητριακά	6,63	10,35	9,67	7,89
Φρούτα και λαχανικά	8,22	35,84	11,11	33,55
Ζάχαρη και μέλι	1,06	0,73	3,14	1,31
Καφές, κακάο, τσάι, μπαχαρικά κλπ	4,31	1,75	5,19	0,75
Ζωοτροφές	4,25	0,49	5,77	1,28
Τρόφιμα	5,00	0,83	4,88	3,11
Ποτ'α	6,56	5,58	6,19	4,08
Καπνός	5,30	10,94	4,75	10,39
Δέρματα	1,42	0,92	1,32	0,95
Ελαιούχοι σπόροι	3,18	0,60	3,19	1,89
Καουτούκ ακατέργαστο	0,45	0,02	0,14	0,00
Ξυλεία-φελλός	5,24	0,75	3,73	0,22
Φυτικές υφαντικές ίνες	1,06	9,28	0,18	5,95
Γεωργικές πρώτες ύλες	2,01	0,51	1,85	0,45

Έλαια και λίπη	2,31	11,03	4,13	8,23
Άμυλα σιταριού και καλαμποκιού	0,04	0,00	0,06	0,00
ΣΥΝΟΛΟ ΓΕΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	100	100	100	100

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1			
Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με την Ε.Ε. σε τρέχουσες τιμές (000 ευρώ)			
ΠΡΟΙΟΝΤΑ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ 1994	ΙΣΟΖΥΓΙΟ 2008	% μεταβολή 1994/2008
Ζώντα ζώα	-22.571	-85.987	280,97
Κρέατα	-537.089	-1.022.041	90,29
Γάλα και αυγα	-354.888	-576.340	62,40
Ψάρια	45.972	182.558	297,11
Δημητριακά	-4.211	-241.033	5.623,48
Φρούτα και λαχανικά	344.035	482.817	40,34
Ζάχαρη και μέλι	-15.123	-119.462	689,96
Καφές, κακάο, τσάι, μπαχαρικά κλπ	-89.476	-255.919	186,02
Ζωοτροφές	-77.955	-216.860	178,19
Τρόφιμα	-122.180	-248.998	103,80
Ποτ'α	-105.373	-286.348	171,75
Καπνός	-64.813	-62.555	-3,48
Δέρματα	-9.077	-35.478	290,85
Ελαιούχοι σπόροι	3.049	37.239	1.121,29
Καουτούκ ακατέργαστο	-9.177	-1.125	-87,74
Ξυλεία-φελλός	1.004	-143.419	-14.389,48
Φυτικές υφαντικές ίνες	82.588	35.132	-57,46
Γεωργικές πρώτες ύλες	-36.869	-103.665	181,17

Έλαια και λίπη	172.223	153.094	-11,11
Άμυλα σιταριού και καλαμποκιού	-992	-4.195	322,91
ΣΥΝΟΛΟ ΓΕΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	-800.927	-2.512.585	213,71
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	-6.228.778	-22.226.737	256,84

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2				
Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με την Ε.Ε.				
ΠΡΟΙΟΝΤΑ	Διάρθρωση ισοζυγίου			
	1994		2008	
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ
Ζώντα ζώα	1,08	0,01	1,67	0,08
Κρέατα	26,01	0,62	20,38	1,95
Γάλα και αυγα	19,69	4,46	15,29	8,35
Ψάρια	2,50	7,59	4,17	14,55
Δημητριακά	7,80	12,30	9,05	8,55
Φρούτα και λαχανικά	6,31	36,78	9,51	35,59
Ζάχαρη και μέλι	1,18	0,74	3,12	1,63
Καφές, κακάο, τσάι, μπαχαρικά κλπ	4,48	0,35	5,26	0,78
Ζωοτροφές	3,85	0,21	4,56	0,86
Τρόφιμα	6,24	0,66	6,08	2,60
Ποτ'α	7,74	4,38	7,63	4,20
Καπνός	6,27	5,15	4,85	7,00
Δέρματα	1,03	0,96	0,99	0,60
Ελαιούχοι σπόροι	0,30	0,71	0,28	1,87
Καουτούκ ακατέργαστο	0,44	0,01	0,02	0,00

Ξυλεία-φελλός	0,18	0,37	2,79	0,14
Φυτικές υφαντικές ίνες	0,54	7,25	0,05	1,36
Γεωργικές πρώτες ύλες	2,03	0,44	2,14	0,33
Έλαια και λίπη	2,28	16,99	2,11	9,57
Άμυλα σιταριού και καλαμποκιού	0,05	0,00	0,08	0,00
ΣΥΝΟΛΟ ΓΕΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	100	100	100	100

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1			
Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με τρίτες χώρες σε τρέχουσες τιμές (000 ευρώ)			
ΠΡΟΙΟΝΤΑ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ 1994	ΙΣΟΖΥΓΙΟ 2008	% μεταβολή 1994/2008
Ζώντα ζώα	-17.106	1.987	-111,62
Κρέατα	-9.106	-25.126	175,92
Γάλα και αυγα	6.101	43.221	608,40
Ψάρια	-46.471	-163.849	252,58
Δημητριακά	55.079	-124.436	-325,92
Φρούτα και λαχανικά	230.803	75.235	-67,40
Ζάχαρη και μέλι	2.676	-49.013	-1.931,27
Καφές, κακάο, τσάι, μπαχαρικά κλπ	11.689	-79.114	-776,83
Ζωοτροφές	-26.233	-137.966	425,92
Τρόφιμα	5.074	29.551	482,39
Ποτ'α	51.686	13.698	-73,50
Καπνός	164.543	143.137	-13,01
Δέρματα	-8.927	-19.446	117,82
Ελαιούχοι σπόροι	-75.912	-186.129	145,19
Καουτούκ ακατέργαστο	-2.600	-8.964	244,75

Ξυλεία-φελλός	-126.336	-110.211	-12,76
Φυτικές υφαντικές ίνες	97.646	189.716	94,29
Γεωργικές πρώτες ύλες	-6.289	-8.414	33,79
Έλαια και λίπη	10.782	-114.507	-1.162,01
Άμυλα σιταριού και καλαμποκιού	59	-291	-595,79
ΣΥΝΟΛΟ ΓΕΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	317.156	-530.921	-267,40
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	-2.372.851	-21.109.052	789,61

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2				
Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με τρίτες χώρες				
ΠΡΟΙΟΝΤΑ	Διάρθρωση ισοζυγίου			
	1994		2008	
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ
Ζώντα ζώα	2,82	0,02	0,10	0,30
Κρέατα	6,67	3,41	2,33	1,29
Γάλα και αυγα	2,93	2,59	0,02	3,54
Ψάρια	9,29	1,13	11,81	3,58
Δημητριακά	2,61	7,64	11,54	6,40
Φρούτα και λαχανικά	14,76	34,54	15,93	28,94
Ζάχαρη και μέλι	0,66	0,72	3,20	0,60
Καφές, κακάο, τσάι, μπαχαρικά κλπ	3,71	3,70	4,98	0,69
Ζωοτροφές	5,60	0,87	9,40	2,23
Τρόφιμα	0,78	1,06	1,30	4,27
Ποτ'α	2,56	7,24	1,88	3,81
Καπνός	1,99	19,00	4,46	18,04
Δέρματα	2,77	0,87	2,32	1,74

Ελαιούχοι σπόροι	13,05	0,44	11,93	1,93
Καουτούκ ακατέργαστο	0,49	0,05	0,51	0,00
Ξυλεία-φελλός	22,54	1,28	6,53	0,38
Φυτικές υφαντικές ίνες	2,43	12,10	0,59	16,29
Γεωργικές πρώτες ύλες	1,94	0,60	0,98	0,72
Έλαια και λίπη	2,40	2,74	10,16	5,23
Άμυλα σιταριού και καλαμποκιού	0,00	0,01	0,02	0,00
ΣΥΝΟΛΟ ΓΕΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	100	100	100	100

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 4 Συνολικά μεγέθη εμπορικού ισοζυγίου (000 ευρώ)

	1994	1998	2003	2008	Μεταβολή 1994/2008
Εισαγωγές Γεωργικών προϊόντων	2.708	3.707	4.907	7.038	159,90%
Εξαγωγές Γεωργικών προϊόντων	2.225	2.775	2.939	3.995	79,50%
Ισοζύγιο Γεωργικών προϊόντων	-483	-932	-1.968	-3.043	530,00%
Εισαγωγές (Σύνολο)	15.282	23.471	39.719	60.669	296,905
Εξαγωγές (Σύνολο)	6.681	9.031	11.771	17.334	159,50%
Εμπορικό Ισοζύγιο	-8.601	-14.440	-27.948	-43.335	403,80%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Βιβλιογραφία:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Μ. (2005), «Συγκριτική ανάλυση επιμέρους εμπορικών ισοζυγίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης», ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ, Τεύχος 8.

ΖΙΩΓΑΝΑΣ ΧΡ. (1999), «Διάρθρωση της προσφοράς της αγροτικής παραγωγής με ορίζοντα το 2010», στο συλλογικό «Η ελληνική γεωργία προς το 2010», Αθήνα, εκδ. Παπαζήση.

ΜΑΡΑΒΕΓΙΑΣ Ν. (1992), «Η διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η ελληνική γεωργία στη δεκαετία του '90», Αθήνα, εκδ. Παπαζήση.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ Π., (1989), «Ένα Σημείωμα για την επίδραση των Όρων Εμπορίου στο Εμπορικό Ισοζύγιο Βασικών Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων μεταξύ Ελλάδας και Κοινότητας στην Περίοδο 1974-1986», ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ, ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, Τόμος ΙΙΙ Τεύχος 1.

ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Δ. (2007), «Η διεύρυνση της ευρωπαϊκής Ένωσης και η θέση του αγροτικού τομέα της Ελλάδας», ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ, Τεύχος 11.

Πηγές:

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας